

مقدمه :

از جمله هدف اصلی اجرای قانون هدفمند کردن یارانه ها ، اصلاح الگوی مصرف، حذف پرداخت یارانه ها بصورت غیرمستقیم و پرداخت آن بصورت نقدی به مصرف کنندگان و تولید کنندگان و دادن اختیار مدیریت این منابع به آنها، حذف هزینه های سربار دولت بوده است که در کشورهای پیشرفته در سالهای گذشته انجام گردید و پس از گذشت سالها در کشور در حال اجرا می باشد. تحلیل عملکرد دستگاههای ذیربط از اجرای این قانون در سال 89 و تحلیل نحوه برخورد مصرف کنندگان و تولید کنندگان (شرکتهای ارائه دهنده خدمات) هر چند برای زمان کوتاهی انجام یافته اما می تواند دیدگاهی کلی به مجریان طرح برای ادامه روند فوق ارائه نماید نواقص و کاستی های دیده شده برای اجرای مرحله دوم آن مرتفع گردد. لازم بذکر است تا زمان تهیه گزارش آمار سال 1390 دریافت نگردید و لذا تحلیل آن به زمان دیگر موکول می شود.

2- آب و فاضلاب

1-2- بخش خانگی

الف- مصرف:

طبق جدول شماره 1 و نمودار آن میزان مصرف آب در بخش خانگی از سال 85 تا 89 روند افزایشی با شیب ملایم داشته است این افزایش مصرف بعلت افزایش تعداد مشترکین می باشد که هر سال بر تعداد آنها افزوده می شود براساس جدول فوق میزان رشد تعداد مشترکین در سال 89 نسبت به سال 88 6 درصد بوده است و میزان رشد مصرف نیز 3 درصد بدین معنی که میزان مصرف و میزان رشد تعداد مشترکین تقریباً روند منطقی و هم سو را داشته اند.

ب- درآمد:

میزان آب بهاء دریافتی طبق جدول فوق و نمودار، از سال 85 تا پایان سال 89 روند افزایش داشته بخصوص در سال 89 که بعلت اجرای قانون هدفمند کردن یارانه ها جهش چشمگیری داشته است (53%) هر چند میزان مصرف در سال 89 رشد داشته (3%) اما میزان آب بهاء دریافتی در سال 89 نسبت به میزان مصرف روند غیر منطقی داشته است که علت اصلی آن افزایش تعرفه ها در اجرای قانون هدفمند کردن یارانه هاست.

2-2- بخش تجاری

الف - مصرف:

طبق جدول شماره 2 و نمودارهای آن میزان مصرف آب در بخش تجاری از سال 85 تا 88 روند نسبتاً افزایشی داشته و در سال 89 میزان مصرف آب روند منفی داشته است (7- درصد) هر چند از لحاظ تعداد مشترکین روند افزایش داشته (6 درصد) اما از نظر مصرف روند منفی بوده است که علت آنرا می توان به افزایش تعرفه ها در سال 89 و آگاهی بیشتر مصرف کنندگان و اجرای قانون هدفمند کردن یارانه ها نسبت داد.

ب-درآمد:

طبق جداول شماره 2 و نمودار آب بهاء دریافتی، میزان درآمد شرکت آبفا در بخش تجاری از بابت آب بهاء 22 درصد رشد نشان می دهد که در مقایسه با میزان مصرف که منفی بوده است رشد چشمگیری محسوب می گردد. علت این افزایش به نظر می رسد اجرای قانون هدفمند کردن یارانه باشد هر چند این قانون در 3 ماهه آخر سال اجرا گردیده است ولی نحوه تعیین تعرفه ها در این قانون باعث رشد درآمد بصورت جهشی و صعودی بوده است.

3-2- بخش صنعتی

الف - مصرف:

بر اساس جدول شماره 3 و نمودارهای آن، میزان مصرف آب در بخش صنعت از سال 85 تا 88 روند صعودی و در سال 89 روند نزولی داشته است (2 درصد) این در حالی است که تعداد مشترکین در این بخش رشد چشمگیری داشته است بطوری که در سال 88 و 81 به ترتیب 31 و 16 درصد رشد داشته است. کاهش میزان مصرف در بخش صنعت را می توان به سبب عواملی مانند اجرا قانون هدفمند کردن یارانه و افزایش تعرفه ها و اجرای راهکارهای صرفه جویی توسط صنایع دانست.

ب - درآمد:

با توجه به جدول شماره 3 و نمودار بخش آب بهاء دریافتی مشخص می گردد که میزان درآمد شرکت آبفا از سال 85 تا 89 روند صعودی بوده است و در سال 89 میزان رشد درآمدی شرکت 9 درصد بوده است که در مقایسه با میزان مصرف که رشد منفی داشته است نکته قابل توجهی است. به نظر می رسد تعیین

تعرفه ها در راستای قانون هدفمند کردن یارانه ها باعث این افزایش درآمد شده باشد.

3 - گاز طبیعی

3-1 - بخش خانگی

الف - مصرف:

میزان مصرف گاز طبیعی در بخش خانگی از سال 85 تا 88 طبق جدول شماره 4 روند صعودی و در سال 89 میزان مصرف رشد منفی چشمگیری پیدا کرده است (7 درصد) هر چند تعداد مشترکین افزایش یافته اما میزان مصرف همچنان رشد منفی داشته است. علت این رشد منفی را می توان به افزایش تعرفه ها مرتبط دانست که باعث تغییر رفتار مصرف کنندگان گردیده است.

ب - درآمد:

بر اساس جدول شماره 4 و نمودار آن میزان درآمد شرکت ملی گاز ایران در زمینه گاز بهاء از سال 85 تا 88 رشد تقریباً ثابتی داشته است اما در سال 89 رشد آن به 239 درصد رسیده است این در حالی است که میزان مصرف در سال 89 رشد منفی داشته است. این تفاوت فاحش بین میزان مصرف رشد درآمدی گاز بهاء شاید به علت اجرای غیر کارشناسی قانون هدفمند کردن یارانه ها باشد. که باعث ایجاد این تفاوتها گردیده است .

2-3 - بخش تجاری

الف - مصرف:

بر اساس جدول شماره 5 و نمودار مربوطه میزان مصرف گاز در بخش تجاری از سال 85 تا 89 نشان داده شده است بر اساس جدول میزان مصرف گاز در سال 87 منفی و در سال 89 نسبت به سال 88 ثابت بوده است هرچند تعداد مشترکین افزایش زیادی یافته است اما میزان مصرف افزایش نیافته است که علت آن را می توان آگاهی مصرف کنندگان و کادر کاهش مصرف دانست.

ب - درآمد:

میزان در آمد شرکت ملی گاز ایران در بخش تجاری از بابت گاز بهاء از سال 85 تا 88 روند نسبتاً افزایشی داشته هر چند مشخص نیست چرا در سال 88 روند منفی گردیده اما در سال 89 این میزان درآمد جهش بسیار زیادی داشته است بطوری که نسبت به سال 88 حدود 158 درصد و نسبت به سال 87 حدود 85 درصد بوده است علت اصلی افزایش در سال 89 اجرای قانون هدفمند کردن یارانه هاست که البته به نظر می رسد علت مهم در این میان نحوه اجرای قانون فوق باشد که منطبق با میزان نیاز واحدها در نظر گرفته نشده است.

3-3 - بخش صنعتی

الف - مصرف:

طبق جدول شمال 6 و نمودار میزان مصرف گاز در بخش صنعتی از سال 85 تا 89 رشد صعودی داشته و با توجه به افزایش تعداد مشترکین در این بخش این رشد منطقی به نظر می رسد. افزایش مصرف گاز در بخش صنایع نشان دهنده افزایش فعالیت واحدهای صنعتی و افزایش تولید است.

ب- در آمد

میزان گاز بهاء دریافتی در بخش صنایع از سال 85 تا 88 روند نسبتاً ثابت داشته اما در سال 89 این میزان رشد به 135 درصد رسیده و با توجه به میزان مصرف ثابت در این بخش این میزان رشد درآمدی بسیار معنادار خواهد بود مهمترین بحثی که در این زمینه وجود دارد تأثیر مستقیم این افزایش نرخ گاز بر روی قیمت تمام شده کالاها می باشد. این افزایش چشمگیر بعلت نحوه اجرای قانون هدفمند کردن یارانه ها می باشد .

4 - تعرفه ها

طبق جدول شماره 7 تعرفه آب و فاضلاب قبل و بعد از هدفمند کردن یارانه ها نشان داده شده است . طبق جدول ، قبض آب در هر پله نسبت به قبل افزایش زیادی داشته است . اما نکته جالب تر این جدول افزایش زیاد تعرفه در پله های با مصرف پایین است نسبت به پله های بالاتر. پله های پایین تر شامل مصرف کنندگان با دهکهای درآمدی پایین جامعه هستند اما بعلاوه فراوانی بیشتر آنها به نظر می رسد با هدف کسب در آمد بیشتر شرکت آبفا تعرفه های این بخش را بالاتر از پله های با مصرف بیشتر در نظر گرفته باشد.

طبق جدول شماره 8 و 9 تعرفه گاز طبیعی در بخش های مختلف نشان داده شده است براساس جدول شماره 8 تعرفه بخش خانگی در دو فصل سرد و گرم برای اقلیم های مختلف مشخص گردیده است در ستون اول میزان الگو و پایه مصرف براساس فصل سرد مشخص شده، بعنوان مثال برای شهر تهران که در اقلیم 2 قرار می گیرد در فصل سرد پله اول از 250 متر مکعب شروع می گردد این در صورتی است که در محاسبات انجام شده در مصوبات قبلی (شورای اقتصاد در سال 85) میزان حداقل نیاز مصرف کنندگان در این منطقه 650 متر مکعب در نظر گرفته شده بود که پس از محاسبات دقیق کارشناسی به این ارقام دست یافته بودند اما در قانون هدفمند کردن یارانه ها و تعیین الگو برای شهر تهران این میزان به 250 متر مکعب تقلیل یافته است و این امر باعث می گردد نیاز اولیه مصرف کنندگان در نظر گرفته نشده و قبوض آنها مشمول ارقام سنگین گردد. در بخش تجاری و یا کسب و خدمات نیز این افزایش ها چشمگیر دیده می شود (جدول شماره 9) بطوری که در سال 89 در راستای اجرای قانون هدفمند کردن یارانه ها 257 درصد و در سال 90 نسبت به سال 89 حدود 100 درصد رشد تعرفه وجود دارد. در بخش صنایع نیز در سال 89 حدود 270 درصد رشد تعرفه ها اعمال گردیده است.

5 - قانون هدفمند کردن یارانه ها

قانون هدفمند کردن یارانه ها در مورخ 89/9/28 در 16 تبصره و 16 ماده اجرا و در آن تکلیف تعرفه و نحوه تعیین قیمت خدمات آب و فاضلاب و گاز مشخص گردید بر اساس این قانون دولت مکلف شد تعرفه حاملهای انرژی را ظرف مدت 5 سال اصلاح نماید.

در ماده 1:

الف- قیمت فروش داخلی بنزین، نفت گاز، نفت کوره، نفت سفید و گاز مایع و سایر مشتقات نفت، با لحاظ کیفیت حاملها و با احتساب هزینه های مترتب به تدریج تا پایان برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران کمتر از 90 درصد قیمت تحویل روی کشتی (فوب) در خلیج فارس نباشد.
ب - میانگین قیمت فروش داخلی گاز طبیعی به گونه ای تعیین شود که به تدریج تا پایان برنامه پنجم توسعه معادل حداقل 75% متوسط قیمت گاز طبیعی صادراتی پس از کسر هزینه های انتقال، مالیات و عوارض شود.

ماده 3- دولت مجاز است با رعایت این قانون قیمت آب و کارمزد جمع آوری دفع فاضلاب را تعیین کند.
الف- میانگین قیمت آب برای مصارف مختلف با توجه به کیفیت و نحوه استحصال آن در کشور به گونه ای تعیین شود که به تدریج تا پایان برنامه پنجم توسعه معادل قیمت تمام شده آن باشد.
ب- کارمزد خدمات جمع آوری و دفع فاضلاب براساس مجموع هزینه های نگهداری و بهره برداری شبکه پس از کسر ارزش ذاتی فاضلاب تحویلی و کمکهای دولت در بودجه سنواتی تعیین می گردد.

6 - تجزیه و تحلیل میزان مصرف و درآمد

قانون هدفمند کردن یارانه ها پس از بحث و بررسیهای کارشناسی در دولت و مجلس شورای اسلامی نهایتاً در مورخ 88/10/15 در 16 ماده و 16 تبصره تصویب و در 89/9/28 به اجرا گذاشته شد. این قانون هر چند دیر اما در نهایت پس از بررسی های کارشناسی اجرا شد و به نظر می رسد یکی از قوانین خوب و لازم در طول سالها کار اجرایی برای دولت ها و قانون گذاری برای مجلس شورای اسلامی بوده باشد . اما آنچه که در این میان مورد نقد و بررسی قرار می گیرد نحوه اجرای آن است بخصوص توسط شرکتهای دولتی از بعد آب و گاز. با نگاهی به جداول میزان مصرف آب بهاء و یا گاز بهاء دریافتی و مقایسه آنها مشخص می گردد که هدف اول قانون گذار که کاهش مصرف و یا به عبارت بهتر بهینه مصرف کردن انرژی می باشد محقق گردیده است اما از بعد میزان درآمد شرکتهای به نظر می رسد با یستی متناسب با میزان رشد مصرف در سال 89 و یا حداقل در سال 88 باشد. بعنوان مثال در بخش خانگی میزان مصرف گاز رشد منفی داشته است اما میزان در آمد گاز بهاء حدود 239 درصد رشد داشته است. که این بدین معنی است که نحوه تعیین تعرفه ها نیاز به بازنگری جدی دارد زیرا نبایستی این گپ بزرگ بین میزان مصرف و در آمد وجود داشته باشد.

و یا در بحث آب و فاضلاب در بخش خانگی نیز این اختلاف نسبتاً وجود دارد. میزان مصرف تنها 3 درصد رشد داشته در صورتی که میزان آب بهاء دریافتی 53 درصد افزایش یافته است. و در بخش تجاری میزان مصرف 7 درصد افزایش داشته در صورتی که میزان درآمد 22 درصد رشد داشته است.

در بخش تجاری گاز میزان افزایش مصرف 4 دهم درصد بوده است اما میزان گاز بهاء دریافتی 158 درصد رشد داشته است و در بخش صنعت این میزان رشد گاز بهاء به 135 درصد می رسد.

در مقایسه مقاطع مختلف سال 89 (طبق آمار ارسالی از سوی شرکت ملی گاز) و براساس جدول شماره 10 میزان مصرف گاز در بخش خانگی در 3 ماهه چهارم و با اجرای قانون هدفمند کردن یارانه ها افزایش 48 درصدی داشته که می توان آنرا به شروع فصل سرد و سرمای شدید نسبت داد اما در این مقطع میزان گاز بهاء دریافتی 375 درصد است در بخش تجاری تنها در سال 89 (3 ساله چهارم) مصرف 12 درصد و گاز بهاء دریافتی 178 درصد رشد داشته است و در بخش صنعتی نیز مصرف تا اینکه منفی گردید، اما میزان گاز بهاء 181 درصد رشد داشته است و این مطلب نمایانگر تعیین تعرفه های غیرمنطقی در طرح هدفمند کردن یارانه ها می باشد.

